

II RIIGIKOGU

1 istungjärk.

Protokoll nr. 13.

1923. a.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine. — 2. Komisjonide täiendawad walimised. — 3. Tööliste õnnetujuhtumiste korral kindlustamise seaduste muutmise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 4. Eesti ja Latwia wahelise raudteekonwentsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 5. Maakonna omawalitsustele antawate toetussummade seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 6. Teedeministeeriumi 1923 a. maanteede ja sildade erakorralise eelarwe summadest maakonnawalitsustele toetuseandmise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 7. Tapamajade ja liha järelwaatuse seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 8. Eesti ja Saksa wahel sõdurite matuspaikade korraldamise asjus tehtud kokkuleppe kinnitamise seadus — redaktsioon. Wastu wõetud. — 9. Perekonna-abiraha asjade tempelmaksust wabastamise seadus — II lugemisel. Wastu wõetud.

II Riigikogu koosolek 27. juulil 1923 a.
kell 5 p. 1.

Kokku on tulnud 78 Riigikogu liiget.
Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal abisekretäär **O. Köster**, wahepeal abisekretäär **J. Wain**.

Walitsuse looshis: põllutöominister **B. Rostfeldt**, wälisminister **A. Hellat**, siseminister **K. Einbund**, haridusminister **A. Weiderman**.

P ä e w a k o r d :

1. Tööliste õnnetujuhtumiste korral kindlustamise seaduste muutmise seadus — III lugemisel.

2. Eesti ja Latwia wahelise raudteekonwentsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel.

3. Maakonna omawalitsustele antawate toetussummade seadus — III lugemisel.

4. Teedeministeeriumi 1923 aasta maanteede ja sildade erakorralise eelarwe summadest maakonnawalitsustele toetusandmise seadus — III lugemisel.

5. Tapamajade ja liha järelwaatuse seadus — III lugemisel.

6. Eesti ja Saksa wahel sõdurite matuspaikade korraldamise asjus tehtud kokkuleppe kinnitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

7. Perekonna-abiraha asjade tempelmaksust wabastamise seadus — III lugemisel.

Koosolek algab kell 5.10 min.

1. Päewakorra Juhataja **K. Wirma**: Päewakorra kohta on ettepanek tehtud seda täiendada komisjonide täiendawate walimistega.

A. Janson (wäljasp. rhm.): Hommikusel koosolekul lükkas Riigikogu tagasi töölisterühma ettepaneku päewakorda wõtta arupärimist wägiwalla tarwitamise kohta poliitiliste wangide kallal eeluurimise wangimajas. Wahepeal on aga meie demokraatia süwenenud. Kuna senni wähemad ministrid arwasid heaks wähemalt ikkagi ära kuulata töölistesaadikuid, siis on meie praegune kohtuministri esitaja asjast niimoodi aru saanud, et tööliste deklaratsiooni eest ära joostakse ja selle asemel kutsutakse ilma mingisuguse põhjusega ratsapolitsei reserv wälja ja antakse käsk töölistesaatkonda arreteerida. Ma ütlen, sarnast demokraatlist arusaamist senni wähemalt märgata ei ole olnud. Ja et küsimus äärmiselt kiire on, sellest peaksite aru saama. Sellepärast teen ma weel kord ettepaneku seda küsimust, nimelt seda arupärimise esitist tänase koosoleku päewakorda wõtta esimese punktina. Kui teie selle ettepaneku tagasi lükkate, siis näitate weel kord, et teie lihtsalt iseenese wäljaantud põhiseaduse peale mitte ainult ei wilista, waid sülgate.

Juhataja **K. Wirma**: Palun kõnelejat mitte haawawaid sõnu tarwitada. Ettepaneku kohta on sõna Riigikogu liikmel Reesen'il.

J. Reesen (wäljasp. rhm.): Meil on küllalt materjaali neist demokraatliku walitsuse wangikodadest, kuhu töölisi järjekindlalt on paigutatud. Praegusel korral on need wangid, wangimaja walitsuse poolt esilekutsutud wägiwalla tõttu, enesekaitseks näljastreigi wälja kuulutanud ja see

streik kestab juba neljandat päewa. Arupärimise koosolekuid on kindlaks määratud ainult üks kord nädalas. See sündmus on aga väga tähtis ja tõsine, kus inimesed oma kaitseks selles demokraatlikes wabariigis on äärmiselt kõigeterawama abinõu tarwitusele wõtnud. Neil ei ole kaitset antud isegi meie walitsuse asutuste poolt, waid nendega, kes on läinud seda kaitset otsima, on käidud karmilt ja äärmiselt wiisakuseta ümber, nagu seda minu eelkõneleja tähendas. Mina toetan seda kommunistilise rühma poolt tehtud ettepanekut.

Juhataja **K. Wirma**: Niisugust rühma meil ei ole.

J. Reesen (wäljasp. rhm.): Ma loodan, et kõik need rühmad, kes kristlikust armastusest koguduste kantslitest jutustawad, et need rühmad selle demokraatliku korra ja õigluse kaitseks esitatud arupärimise päewakorda wõtmise poolt saawad hääletama, rääkimata töölistepartei rühmadest.

Juhataja **K. Wirma**: Ettepanek on tehtud päewakorda täiendada 1) komisjonide täiendawate walimistega ja 2) arupärimise-ettepanekuga Wabariigi Walitsusele wägüwalla tarwitamise kohta tööliste kallal eeluurimise wangimajas. Ma panen need ettepanekud sissetuleku järjekorras hääletamisele. Kes on selle poolt, et saaks päewakorda wõetud komisjonide täiendawad walimised? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud.

Kes on ettepannud arupärimise päewakorda wõtmise poolt? (Hääletatakse.) (Wahelhüüded pahemal ja paremal pool. **J. Reesen** (wäljasp. rhm.): Teie wõite kantslis seda leiba raisata, aga mitte siin.) Ettepaneku poolt on 22 häält, wastu 28. Sellega ei ole arupärimine päewakorda wõetud. Sellega on päewakord kindlaks määratud.

Riigikogu läheb 1-se päewakorrapunkti juurde.

2. Komisjonide täiendawad walimised.

Kirjalikult on ettepanek tehtud wäljaastunud Riigikogu liikme Uluotsa asemele walida maakommissiooni rkl. Indermitte ja kodukorra komisjoni rkl. Johan Reichmann. Asun hääletamisele üksi-

kute komisjonide wiisi. Kes on selle poolt, et maakommissjoni saaks walitud rkl. Indermitte? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Indermitte maakommissjoni walitud. (Wahelhüüded ja jutuajamine saadikute kohtadel.) Ma palun kohtadelt mitte kõneleda, ma ei jaksa nii kõwasti rääkida, mis teid ülekarjuw oleks. (Naer.)

Kes on selle poolt, et rkl. Johan Reichmann saaks kodukorra komisjoni walitud? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Johan Reichmann kodukorra komisjoni walitud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

3. Tööliste õnnetuhtumiste korral kindlustamise seaduste muutmise seadus — III lugemisel.

Töökaitse komisjoni aruandja **L. Johanson** (loeb): Tööliste õnnetuhtumiste korral kindlustamise seaduste muutmise seadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb): I. Tööstuslise töö seaduse (Sead. kogu XI köide 2. jagu 1913 a. wäljaanne) § 372 ühes märkustega ja § 541 ühes märkustega muudetakse järgmiselt:

§ 372. Käesolewa neljanda peatüki alla kuuluwad kõik alljärgnewad ettewõtted, kui neis töötawad alaliselt vähemalt wiis töölist:

a) mäekaewandused, kiwimurrud ja teised tööstused, kus mineraalidid maapinnast wälja tuuakse;

b) tööstused, kus saadusi walmistatakse, ümber töötatakse, muudetakse, puhastatakse, parandatakse, kaunistatakse, lõpetatakse, müügiks korda seatakse, katki lõhutakse, ära hukatakse, ehk kus materjaalid (ained) ümber moodustatakse, laewade ehitus ning elektri ja igasuguse muu liiküwa jõu saawutamine, transformeerimine ja ülekanndmine;

c) hoonete, raudteede, uulitsaraudteede, sadamate, laewatehaste, sildade, kaanalite, jõeteede, tänawate, tunnelite, sildade alusmüüride (wiaduktide), mustawee torutiste, kraawide (weejuhtimise),

kaewude, telegraafi ja telefoni sisseseadete, elektri tööasutuste, gaasiwabrikute, weewärkide ehk muude ehitustööde ehitamine, uuendamine, korrashoidmine, parandamine, ümberehitamine ja mahakiskumine, niisamuti ka alusmüüride (wundamentide) ning igasuguste teiste eeltööde tegemine ülemaalmisematud ehituste ja hoonete jaoks;

d) inimeste ja asjade wedu maanteedel, tänawatel, raudteedel, sisemistel weetedel, kui ka kaupade käsitlemine dokkides, sadamasildadel ja ladudes.

§ 541. Õnnetujuhtumistel ettewõtetes, mis üles loetud tööstuslise töö seaduse § 372 ja kus töölistearw alla wiie, wälja arwatud riigi päralt olewates, on ettewõtte omanikud kohustatud tasu maksma käesolewa seitsmenda peatüki järele töölistele, sugu ja wanaduse peale waatamata, kes tööde juures ehk nende tagajärjel saadud kehaosade wigastuse tõttu tööjõu on kaotanud kauemaks kui kolmeks päewaks. Kui õnnetujuhtumisele surm järgneb, maksetakse tasu perekonnaliigetele, kes üles loetud § 552.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse I osa wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb): II. Tööstuslise töö seaduse § 403 ühes märkusega ja § 404, teede seaduse (Sead. kogu köide XII, I jagu 1916 a. wäljaanne) §§ 642 p. 2, 643, 646, 647 ja 649 tähendatud tööpäewade arwu kakssada kaheksakümmend ning tööstuslise töö seaduse §§ 556, 557, 622, 623, 689, 703, 732 ja 733 tähendatud tööpäewade arwu kakssada kuuskümmend asemel lugeda kakssada üheksakümmend wiis.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse II osa wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb): III. Tööstuslise töö seaduse § 406 ja teede seaduse § 650 sõnad „тридцати шести рублей и, притом“ kustutatakse maha.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse III osa wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb): IV. Tööstuslise töö seaduse § 408 sõnade „ста рублей“ asemel tuleb lugeda „kümnetuhande marga“.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse IV osa wastu wõetud. Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

4. Eesti ja Latwia Wäliskommissiooni aruandja **H. Laretei** (loeb): Eesti ja Latwia wahelise raudteekonwentsiooni kinnitamise seadus — III lugemisei. Eesti ja Latwia wahelise raudteekonwentsiooni kinnitamise seadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Seaduse pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei** (loeb): § 1. Konwentsioon Eesti ja Latwia wahel otsekohese reisijate ja kaubaweo raudtee ühenduse üle, ühes tema juuresolewa walitsuse wolinikkude protokolliga ja määrustik reisijate, nende bagaashi ja kaubaweo kohta Eesti ja Latwia raudteede otseühenduses, mis alguskirjas mõlema riigi walitsuse wolinikkude poolt Riias juulikuu kahekümnekaheksandal päewal ükstuhat üheksasada kahekümnesimesel aastal alla kirjutatud, tunnustatakse kinnitatuks (ratifitseerituks).

Konwentsioon ühes protokolliga ja määrustik awaldatakse alamaljärenewalt ühes käesolewa seadusega.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei** (loeb): § 2. Käesolew seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud, —

Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei**: Arwesse wõttes seda, et seadus on shablooniline ratifitseerimise seadus ja seda, et käesolew seadus on üksikute redaktsiooni

kommisjoni liigete poolt läbi waadatud, panen ette seadus ilma redaktsiooni komisjoni andmata vastu wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: Ette on pandud seadus redaktsiooni komisjoni andmata vastu wõtta. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

5. Maakonna omawalitsustele antawate toetussummade seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Tonkman** (loeb): Maakonna omawalitsustele antawate toetussummade seadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Seaduse pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **K. Tonkman** (loeb): § 1. Riigi summadest määratakse toetuseks algkoolide õpetajate palkade maksmiseks 1923 aastal:

Harju maakonnawalitsusele	Mk. 11.590.500.—
Wiru maakonnawalitsusele	„ 14.078.600.—
Petseri maakonnawalitsusele	„ 7.793.000.—
Wõru maakonnawalitsusele	„ 9.023.700.—
Walga maakonnawalitsusele	„ 4.366.200.—
Wiljandi maakonnawalitsusele	„ 9.725.250.—
Tartu maakonnawalitsusele	„ 15.046.750.—
Pärnu maakonnawalitsusele	„ 10.057.250.—
Järwa maakonnawalitsusele	„ 8.657.650.—
Saare maakonnawalitsusele	„ 7.197.350.—
Lääne maakonnawalitsusele	„ 7.463.750.—

Kokku Mk. 105.000.000.—

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **K. Tonkman** (loeb): § 2. Maakonnawalitsused annawad neist riigilt saadud toetusrahadest alewiwalitsustele toetuseks edasi niisured summad; kui nad 13. mai 1921 a. õpetajate palgaseaduse („Riigi Teataja“ nr. 41 — 1921 a.) järele 1923 aastal alewite õpetajate palkadeks maksma olid kohustatud. Lahkuminekuud maakonna- ja alewiwalitsuste wahel nende summade kindlaksmääramise asjus lahendab lõpulikult haridusminister.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Sellega on § 2 nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **K. Tonkman** (loeb): § 3. Riigi 1923 a. eelarwes, rahaministeeriumi alal operatsiooni fondina määratud krediit 105.000.000 marka, laenuks omawalitsustele õpetajate palkade maksmiseks, tarwitatakse toetussummade andmiseks. Kunni käesolewa seaduse maksma hakkamiseni rahaministeeriumi poolt sellest krediidist maakonnawalitsustele wäljaantud laenud loetakse toetussummadeks § 1 tähendatud jaotuse arwel.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega vastu wõetud. Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on lõpuhääletamisel nähtawa enamusega vastu wõetud.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär **J. Wain**.)

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

6. Teedeministeeriumi Omawalitsuse komisjoni aruandja 1923 a. maanteede ja sildade erakorralise eelarwe summadest O. Köster maakonnawalitsustele toetuseandmise seadus — III lugemisel. (loeb): Teedeministeeriumi 1923 a. maanteede ja sildade erakorralise eelarwe summadest maakonnawalitsustele toetuseandmise seadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Köster** (loeb): § 1. Summadest, mis teedeministeeriumi 1923 a. erakorralise eelarwe I peatüki p. 7. all maanteede ja sildade ehitamiseks ette nähtud, annab teedeminister maakonnawalitsustele toetussummasid teede ja sildade ehitamiseks ja korrashoidmiseks.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Köster** (loeb): § 2. Teedeministeeriumil ja riigikontrollil on õigus § 1. tähendatud summade tarwitamist rewideerida ja teedeministeeriumil nende kohta aruandeid nõuda.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus lõpuhääletamisel vastu wõetud.

(Sekretääri kohale asub abisekretääri **O. Köster.**)

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

7. Tapamajade ja liha järelwaatuse seadus — III lugemisel. Omawalitsuse komisjoni aruandja **O. Liigand** (loeb): Tapamajade ja liha järelwaatuse seadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): Üldmäärused. § 1. Tapamajade ja liha järelwaatuse korraldus kuulub põllutöministri wõimkonda, missugust ülesannet põllutööminister teostab loomaterwishoiu peawalitsuse kaudu.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 2. Awalikud ja eratapamajad ning liha järelwaatuse asutused kuuluvad sisemise korra, terwishoiu kui ka isikliku koosseisu poolst loomaterwishoiu peawalitsuse järelwalwe alla; samuti ka kõik lihasaaduste ümbertöötamise ettevõtted.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 3. Omawalitsused on kohustatud hooldama, et linnades, alewites kui ka rahwarikkamates kohtades oleksid awalikud tapamajad ja liha järelwaatuse asutused.

Linnades ja alewites, kus elanikkude arw üle 3000, on awalikkude tapamajade asutamine ja liha järelwaatus sunduslik.

Märkus. Tapamajade awamisel on kohalikkudel omawalitsustel eesõigus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 4. Omawalitsustel on oma piirkonnas sundusliku tapamaja korraldamise ja sundusliku liha järelwaatuse teostamise õigus.

Märkus 1. Sundusliku tapamaja tarwitamise all mõistetakse keeldu § 7. tähendatud loomi tappa väljaspool awalikku ehk eratapamaja, mis selle seaduse põhjal loomade tapmiseks on awalikuks tarwitamiseks määratud.

Märkus 2. Sundusliku liha järelwaatuse all mõistetakse keeldu inimestele toiduks lubatud loomade lihaga kaubelda wõi seda inimestele toidu valmistamiseks tarwitada anda ilma loomaarsti poolt järele vaatamata ja tembeldamata.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 5. Kui linnas wõi alewis awalik tapamaja olemas, wõib Wabariigi Walitsus linna- wõi alewiwalitsuse soowil selle tapamaja tarwitamist nende ümbruskonnale sunduslikuks teha kunni 1. kilomeetri kauguseni.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 6. Linnades ja piirkondades, kus asub sunduslik awalik tapamaja, kuuluvad sundusliku järelwaatuse alla ka niisugused tapaloomad, kes määratud loomaomaniku oma majapidamiseks.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 7. Järelwaatuse alla selle seaduse mõttes kuulub weise-, lamba-, sea-, hobuseliha ja põllutööministri erilisel korraldusel ka teiste loomade liha.

Märkus. Liha all mõistetakse selles seaduses liha harilikus mõttes, toiduks tarwitatawaid looma kehaosasid ja orgaane ning neist walmistatud worste, konserwe ja muid saadusi.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 8. Kus omawalitsusel tapamaja ei ole wõi kus omawalitsuse poolst awatud tapamaja ei wasta tapamaja nõuetele, wõib kohalik omawalitsus loomaterwishoiu peawalitsuse nõusolekul teostada sundusliku tapamaja tarwitamist eratapamajas.

Märkus. Era-eksporttapamajad, mille asutamise luba annab põllutööminister, wõiwad asuda omawalitsuse awaliku tapamaja tegewuse piirkonnas.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 9. Linnades ja alewites, kus liha järelwaatuse korraldamine selle seaduse § 3 korras omawalitsusele sunduslik ei ole, wõib põllutöominister sundusliku liha järelwaatuse korraldada, kunni kohalik omawalitsus selle oma ülesandeks wõtab. Samasugune õigus on põllutöoministril ka lihasaaduste ümbertöötamise ettevõtete kohta üksikutes maakohdades.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 10. Linnades ja alewites, mille elanikkude arw alla 3000, samuti ka maakohdades, kus tapamajad puuduwad, wõiwad eraisikud loomaterwishoiu peawalitsuse loaga asutada terwishoiu nõuetele wastawates ruumides loomade tapmise kohti. Need tapmise kohad kuuluwad ametliku loomaarsti järelwalwe alla.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 10 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 11. Hädatapmisi on lubatud ka väljaspool tapamaja toimetada, kui karta on, et loom enne tapamajaja jõudmist otsa wõib saada kas õnnetujuhtumise wõi mõne ägeda iseloomuga haiguse tõttu. Niisuguste õnnetute juhtumiste hulka kuuluwad pealuu, selgrootülide ja puusaluu murdmised, rasked haawad, raske werejooks, äge puhutushaigus, lämmatuse hädaoht, raske sünnitus ning muud sarnased juhtumised. Hädapärast tapetud looma ei ole lubatud enne loomaarstlist järelwaatust tükkideks jagada ega kopsu, südant, maksa ja neere kehast eraldada.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 11 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 12. Loomaarst peab tapamajas tapetawaid loomi terwilise seisukorra ja nende liha kõlbulikkuse poolest üle waatama enne ja pärast tapmist.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 12 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 13. Awaliku tapamaja wastutawaks juhatajaks on loomaarst, kes ametisse kinnitatakse loomaterwishoiu peawalitsuse poolt wastawa omawalitsuse ettepanekul.

Eratapamaja wastutaw juhataja-loomaarst kinnitatakse ametisse tapamaja omaniku ettepanekul loomaterwishoiu peawalitsuse poolt. Wiimane wabastab tema ka ametist.

Eratapamaja loomaarst peetakse ülewal tapamajaomaniku kulul.

Märkus 1. Wastutawaks juhatajaks wõib olla loomaarst, kes loomaterwishoiu peawalitsuse poolt kindlaksmääratud aja jooksul erialal mõnes suuremas tapamajas on töötanud.

Märkus 2. Tegelikkudeks liha järelwaatajateks nii tapamajades kui ka liha järelwaatuse asutustes wõiwad olla loomaarstid.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 13 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 14. Liha järelwaatuse ja sellega ühenduses olewate tööde eest saab loomaarst tasu tapamajaomanikult kas kindla kuupalga näol, wõi kui kindla kuupalgalist loomaarsti ametis ei ole, siis iga järelwaadatud looma wõi tema üksiku osa eest põllutöoministri poolt kindlaksmääratud taksi järele.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 14 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): Tapamajad. § 15. Tapamajad ehitatakse tulekindlast materjaalist kõiki tehnika ja terwishoiu nõudeid silmas pidades, terwishoiu nõuetele wastawale maatükile. Tapamaja ehitused ühes õuega eraldatakse muist hoonetest kindla aiaga.

Märkus. Alewites ja külades wõib loomaterwishoiu peawalitsuse nõusolekul tapamaja ka puust olla.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 15 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 16. Tapamajad warustatakse tarwilise sisseseadega. Sooltepesemiseks peab olema eraldi ruum, samuti ka jõumasinatele. Liha steriliseerimiseks ja kõlbmata liha häwitamiseks peawad tapamaja juures olema tarwilised sisseseaded eraldatud ruumides. Tapamaja juures peab olema wastaw laboratoorium tarwilise sisseseadega, tuba walwekorra loomaarsti jaoks ning eraldatud ruumid tapamajas töötajatele pesemiseks ja riidesepänemiseks.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 16 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 17. Tapaloomade mahutamiseks peawad olema tapamaja juures awarad, walged, hea õhuwahetusega, weekindlate põrandatega ja korraliku kanalisatsiooniga taliruumid. Taudiste ja taudikahtlaste loomade eraldamiseks kui ka sarnaste loomade tapmiseks peab eraldi ruum olema. litsuse nõusolekul wõiwad olla alewite ja

Märkus. Loomaterwishoiu peawaakohtade tapamajad ilma eriruumideta taudiste ja taudikahtlaste loomade tapmiseks.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 17 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 18. Tapamaja ehituste piirkonnas on loomadepidamine, peale ketikoerte ja tarbehobuste, keelatud.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 18 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 19. Tapamajade, lihasaadusi ümbertõttawate wabrikute ja utilisatsiooni asutuste ehitusplaanid kinnitatakse ehitusseaduses ettenähtud asutuste poolt, kui nad loomaterwishoiu peawalitsuselt heaks kiidetud.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 19 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 20. Tapamajad ja liha järelwaatuse asutused, kui nad oma ehituse, sisseseade ja korra suhtes ei wasta seaduslikkudele nõuetele, pannakse põllutöministri korraldusel kinni.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 20 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 21. Tapaloomi, keda on pikemat maad jala aetud wõi tapamajasse raudteed mööda kaugelt toodud ja loomi, kes wäsinud wõi higised, peab enne tapmist puhata lastama suwekuudel vähemalt 8 ja talwekuudel vähemalt 4 tundi.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 21 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 22. Kui tapalooma ülewaatamise juures ilmsiks tuleb loomataud wõi taudikahtlus, millest teatamine sunduslik, peab tapamaja juhataja sellest wiibimata teatama ametlikule loomaarstile.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 22 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 23. Loomade tapmine peab sündima kiirelt ja ilma peatamiseta, tarwitades ainult lubatud tapmiswiisi, mille kindlaks määrab loomaterwishoiu peawalitsus.

Märkus. Rituaaltapmiseks annab luba põllutöminister. Rituaaltapmine, kui see looma piina suurendab, on keelatud.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 23 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 24. Leiab loomaarst järelwaatusel liha inimestele toiduks kõlbmata olewat, peab ta selle kinni pidama ja teatama lihaomanikule ning tapamaja juhatajale wõi nende asemikkudele. Kinnipeetud liha kõlbulikkuse kohta teeb juhataja wõi tema asemik otsuse, kas liha kasutada tehniliseks otstarbeks, seda kahjutuks teha wõi ära häwitada.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 24 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 25. Leiab loomaarst, et liha on tingitult kõlbulik, siis peab ta selle ajutiselt kinni ja teatab sellest tapamaja juhatajale ning lihaomanikule wõi nende asemikkudele, ära määrates liha toiduks kõlbulikuks tegemise wiisi.

Märkus. Linnades, kus elanikkude arw üle 10 tuhande, tulewad awada tingitult kõlbuliku liha tarwis erilised müügikohad, mille korralduseks põllutöminister erimäärused annab.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 25 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 26. Liha kõlbmataks wõi tingitult kõlbulikuks tunnistamise puhul teeb tapamaja juhatus akti, millest lihaomaniku soovil temale wiivitamata ärakiri wälja antakse.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 26 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 27. Kui lihaomanik tapamaja juhataja otsusega liha kõlblikkuse kohta rahul ei ole, peab ta eelmises paragrahwis tähendatud akti kättesaamisel sellest tapamaja juhatajale teatama, mis järele temal lubatud on 24 tunni jooksul liha oma poolt kutsutud liha järelwaatajal (§ 13 märkus 2) üle waadata lasta, milleks tapamaja juhataja oma otsuse täidewiimise 24 tunniks edasi lükkab. Selle juures jääb lihaomanikul õigus tapamajaomanikult kohtu teel kahjutasu nõuda. Leiab kohus, et liha põhjusega häwitatud, saab omanik tapamaja kassast tasu liha turuhinna suuruses.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 27 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 28. Tapamajas kõlbmatuse pärast häwitatud looma eest maksetakse loomaomanikule kahjutasu loomaterwishoiu peawalitsuse erikrediidist („Riigi Teataja“ nr. 65/66 — 1920 a.) häwitatud liha poole wäärtuse suuruses kohalikkude turuhindade järele.

Tasu maksetakse ainult siis, kui kogu loom kõlbmatuks tunnistatud.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 28 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 29. Liha järelwaatuse ja awaliku tapamaja tarwitamise eest on tapamajaomanikul õigus kohaliku omawalitsuse ettepanekul põllutöömistri poolt kinnitatud taksi järele maksu wõtta. Taks ei tohi kõrgem olla, kui kulude katmiseks tarwilik. Kulude hulka arwatakse liha järelwaatamise kui ka tapamaja korraspidamise kulud ning ehituste ja sisseseade amortisatsiooni harilik protsent.

Seal, kus awaliku tapamajaga ühenduses erilised turuplatsid, karjaaiad ja loomatallid, on tapamajaomanik õigustatud nende tarwitamise eest tasu wõtma põllutöömistri poolt kinnitatud eritaksi järele.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 29 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 30. Liha järelwaatuse ja tapamajade üldiste nõuete ja korra asjus annab ligemaid määrusi põllutöömister.

Sisse- ja wäljaweetawa liha järelwaatuse korra kohta antawad määrused kinnitab põllutöömistri ettepanekul Wabariigi Walitsus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 30 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 31. Omawalitsustel on õigus tapamajade, tapmiskohtade, liha järelwaatuse asutuste tegewuse järele walwata ja nende tegewuse ning sisemise korra kohta määrusi wälja anda.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 31 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 32. Käesolew seadus hakkab maksma 1. jaanuaril 1924 a.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 32 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on lõpuhääletamisel nähtawa enamusega vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

8. Eesti ja Saksa wahel sõdurite matuspaikade korraldamise asjus tehtud kokkuleppe kinnitamise seadus — redaksioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **J. Hüner-son** (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada Eesti ja Saksa wahel sõdurite matuspaikade korraldamise asjus tehtud kokkuleppe kinnitamise seadust ilma ühegi muudatuseta, nii kuidas seadus III lugemisel vastu wõetud.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

9. Perekonna-abiraha asjade tempelmaksust wabastamise seadus — II lugemisel.

Ma juhin Riigikogu liigete tähelepanu selle peale, et päewakorras trükitud on „III lugemisel“, p. o. „II lugemisel“.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Kornel** (loeb): Perekonna-abiraha asjade tempelmaksust wabastamise seadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri wastu wõetud.

Aruandja **K. Kornel** (loeb): § 1. Riigikogu poolt 19. detsembril 1922 a. wastuwõetud („Riigi Teataja“ nr. 1/2 — 1923 a. seadus nr. 6) „Perekonna-abiraha seaduse“ põhjal ametiasutustele ja ettevõtetele antud ja edaspidi antawad palwed, seletused, nõudmised ja ametasutuste ning ettevõtete poolt wäljaantud ja wäljaantawad tunnistused, kui ka igasugune kirjawahetus perekonna-abiraha

asjus wabastatakse tempelmaksust, arwates 1. jaanuarist 1923 a.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 1 wastu wõetud.

Aruandja **K. Kornel** (loeb): § 2. Tempelmaksu, mis kunni selle seaduse jõusseastumiseni sisse on nõutud, tagasi ei makseta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 2 wastu wõetud.

Sellega on päewakord läbi. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 6 õhtul.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma**.

Abisekretäär **Osk. Köster**.

Abisekretäär **J. Wain**.

